

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА
З ОПІКУНСЬКОЮ СІМ'ЄЮ**

У статті розкрито зміст, форми і методи соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю. Особливий акцент зроблено на висвітленні результатів експериментально-дослідницької діяльності за методом ведення випадку із застосуванням комплексної оцінки потреб дитини з опікунської сім'ї в навчальному закладі.

Соціально-економічні умови в державі, недоліки соціальної політики спричинили загострення демографічної кризи, катастрофічне зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є однією із важливих складових соціальної політики держави [1].

В Україні налічується 98 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, понад 16 тис. дітей перебувають в інтернатних закладах. З початку 2011 року близько 10 тис. діяльностей осиротіли або позбулися батьківського піклування [2]. За даними державного комітету статистики, станом на 01.01.2013 року в Україні проживає 92865 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; 19,3 % дітей перебувають в інтернатних закладах.

Міжнародний досвід державної опіки над дітьми засвідчує поступову відмову держав, що мають гуманістичне спрямування соціальної політики, від інтернатних форм утримання дітей, позбавлених батьківського піклування, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм опіки [3].

Питання соціального сирітства як соціального та психолого-педагогічного феномену досліджували багато учених, серед них – Л. Артюшкіна, А. Автономов, О. Безпалько, І. Зверева, Н. Огренич, Г. Бевз, А. Полянничко Л. Волинець, А. Капська, Л. Тарусова, І. Трубавіна та ін. [4; 5].

Експерти відзначають, що навіть надмірна опіка вихованців інтернату з боку вихователів не забезпечує задоволення їх потреб у матеріальній і моральній підтримці. Найбільшими проблемами випускників інтернатів є неадекватна самооцінка, відсутність житла, спекуляція статусом сироти, проблеми адаптації в суспільстві та невміння витратити гроші.

Протягом останніх років державна політика спрямована на реформування системи інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та влаштування їх у сімейні форми виховання, з яких пріоритетними є усиновлення, опіка, піклування.

Мета статті – висвітлення змісту, форм і методів соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю та результатів експериментально-дослідницької діяльності за методом ведення

* © Євдаха К. Г.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

випадку із застосуванням комплексної оцінки потреб дитини з опікунської сім'ї в навчальному закладі.

Право та обов'язок опікуна – виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний та духовний розвиток забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до праці та самостійного життя, захищати її права та інтереси; раз на рік здійснювати повне медичне обстеження підопічного; проживати разом із ним, навіть бути прописаним на житловій площі дитини на період виконання своїх обов'язків.

Під час догляду та виховання дитини опікуни часто стикаються із труднощами, які не в змозі розв'язати самостійно, тому опікунські сім'ї стають об'єктом соціально-педагогічної роботи соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів.

До нормативно-правової бази із соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування належать: Конституція України, Сімейний, Житловий, Цивільний, Кримінальний та Адміністративний кодекси України, норми законів України «Про освіту», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про охорону дитинства», а також ціла низка указів Президента України і постанов Кабінету Міністрів України.

На основі аналізу літератури можемо зробити висновок, що опікуванням дітьми-сиротами займалися впродовж усієї історії нашої держави. З часів заснування Київської Русі опікування дітьми-сиротами поступово перейшло із приватної у церковно-державну та державну форми.

Основні напрями соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю спрямовані на вирішення її основних проблем і включають в себе роботу з опікунами, їхніми рідними дітьми і дітьми-сиротами, чи дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Умовами здійснення соціального супроводу сім'ї є наявність сімей та дітей, які потребують соціальної допомоги; соціальних служб, які надають певні послуги; спеціально підготовлених спеціалістів і відповідного методичного забезпечення (технології здійснення соціально-педагогічного супроводу).

Комплексна оцінка потреб дитини та її сім'ї є важливим етапом соціально-педагогічного супроводу опікунської сім'ї. Вона базується на теорії періодизації та теорії прив'язаності Дж. Боулбі [6; 7].

На базі Великопетиської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1, з метою з'ясування рівня задоволення базових потреб дитини в опікунській сім'ї для подальшого розроблення і впровадження у практику плану соціально-педагогічного супроводу сім'ї, проведено дослідження за методикою «Комплексна оцінка базових потреб дитини та її сім'ї». Дослідницько-експериментальна робота здійснювалась під науковим керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента Н. В. Заверико. Аналіз результатів дослідження показав, що основні потреби дитини в опікунській сім'ї, яка приймала участь у до-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

слідженні, на момент обстеження були задоволені. Однак, з батьківського боку виявлено слабкі сторони, які могли привести до порушення умов розвитку й виховання дитини. Слабкий батьківський потенціал негативно вплинув на навчальні успіхи та самооцінку дівчинки.

Нині в державі сформована практика підготовки кандидатів для створення прийомних сімей, але робота з опікунами, які мають із дитиною родинний зв'язок, проводиться не на достатньому рівні.

Створення соціально-педагогічних умов задоволення потреб дитини здійснювалось за індивідуальним планом соціально-педагогічного супроводу дитини й сім'ї, розробленим терміном на п'ять місяців. Він побудований таким чином, щоб якомога більше та повніше задовольнити потреби дитини, необхідні для її повноцінного розвитку й виховання.

Заплановані заходи спрямовані на вирішення індивідуальних потреб дівчинки та включали в себе актуалізацію потенціалу найближчого оточення й можливостей громади, урахування потреби, визначені за допомогою комплексної оцінки.

Соціальна підтримка дитини включала забезпечення її оздоровлення в шкільному таборі відпочинку, навчання за тренінговою програмою «Кроки до дорослості» Н. Холодецької, консультування, відвідування й бесіди вдома.

У той же час здійснювався вплив на оточення дитини. Так, з опікуном було організовано заняття за освітньою тренінговою програмою «Сімейне виховання» Г. К. Радчук та О. В. Тіунової. Для забезпечення якісного впливу на оточення дитини були розроблені рекомендації педагогам і опікуну та надана «Пам'ятка опікуну про права дитини і обов'язки опікуна».

У ході дослідницько-експериментальної роботи динаміка задоволення потреб дитини відстежувалася за допомогою спостереження, поточної оцінки потреб дитини й оцінки ефективності функціонування опікунської сім'ї та розвитку дитини.

Після реалізації соціально-педагогічного супроводу сім'ї ситуація змінилася на краще. Підвищився рівень батьківської компетентності опікуна та якість виховного впливу на дитину, покращився психологічний клімат в сім'ї, що у свою чергу привело до позитивних змін у сферах навчання та самооцінки дівчинки. Окрім вказаних змін, відбулося покращення й інших показників: підвищився рівень самоконтролю та самоповаги дитини, досягнення у спорті відзначені грамотами і нагородами, налагоджені стосунки з опікуном, немає проблем із поведінкою тощо. Ефективність функціонування сім'ї підвищилася на 22 %, показник задоволення потреб дитини й покращення інших показників разом складає 44 %.

На підставі результатів нагляду адміністрацією загально-освітнього навчального закладу було прийняте рішення про припинення соціально-педагогічного супроводу опікунської сім'ї як такої, що пододала складні життєві обставини.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Отже, дану систему роботи з опікунськими сім'ями можна рекомендувати до впровадження в інших загальноосвітніх навчальних закладах.

Подальшої розробки потребують питання розвитку творчих здібностей дитини, її соціальної активності, профорієнтації, підготовки до самостійного життя.

Література:

1. Карпенко О. Законодавче забезпечення сімейних форм утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України / О. Карпенко // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 3 – С. 58 – 60.
2. Павленко Ю. Становище дітей-сиріт в Україні [Електронний ресурс]: матеріали прес-конференції від 29. 09. 2011 / Юрій Павленко. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2011/09/29/54136>.
3. Пеша І. В. Дитячі будинки сімейного типу як особлива форма сімейної опіки над дітьми-сиротами, позбавленими батьківського піклування (український центр політичного менеджменту) [Електронний ресурс] / І. В. Пеша // Український соціум. – 2003. – № 1 (2). – С. 72-80. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vidmagcontent.php3?m=8&n=50&c=1077>.
4. Заверико Н. В. Соціально-педагогічна робота з опікунською сім'єю [Електронний ресурс] / Н. В. Заверико // Вісник Запорізького національного ун-ту – 2008. – № 1. – С. 106 – 110. Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/ped/2008_1/vvypusky/2008-26-06/zaveryko.pdf.
5. Бережна Л. В. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в закладах інтернатного типу [Електронний ресурс] / Л. В. Бережна // Гуманітарний вісник – 2009. – № 18. – С. 11. Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2009_18/11-14.pdf.
6. Оцінка потреб дитини та її сім'ї / [Зверева І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О. та ін.]; за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Держсоцслужба, 2007. – 144 с.
7. Боулби Дж. Привязанність / [пер. с англ. Н. Г. Григорьевой и Г. В. Бурменской]; Дж. Боулби. – М.: Гардарики, 2003. – 477с.

Жорова І. Я., Глазунов М. М.*

ОЦІНКА ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ РАЙОННОГО (МІСЬКОГО) МЕТОДИЧНОГО КАБІНЕТУ (ЦЕНТРУ)

У статті висвітлено зміст роботи методичної служби з оцінки якості навчально-виховної роботи учителя в міжтестастійний період.

З розвитком районних (міських) методичних кабінетів (центрів) як науково-методичних установ постає питання реалізації змісту основних завдань діяльності методичної служби. Так, з-поміж інших одним із важливих напрямів є надання на звернення відділу (управління) освіти оцінки якості навчально-

* © Жорова І. Я., Глазунов М. М.